

LITTERATUR

PER DAHL
CARL JOHAN LJUNGBERG:

Nytt om litteratur

Skönlitteratur och klassiskt

Det lilla svenska företaget Fabel ger ut **En gammal romersk kokbok**, byggd på Apicius' receptsamling från första århundradet e Kr och översatt av Madeleine von Heland, med anpassade moderna mått och vikter. Inbunden. Fabels andra kokbok är **En gammal svensk kokbok**, ursprungligen **Een lijten Kockebook** från 1650, nu återutgiven med inledning av Per Erik Wahlund. Även måttangivelserna i denna bok har moderniserats. Inbunden.

En fabel om vad som följer när livet tar slut har Sven Fagerberg skrivit. Med stort dialoginslag och sedvanlig lätt hand bjuder **Sankte Pers nattklubb: en berättelse om livet efter döden** (Alba) på en lika halsbrytande som elegant historia.

Från Finland kommer kritikern Merete Mazzarellas **Samtal** (Söderströms, 165 s). Mazzarella har skrivit en vild och djupt skiftande essäsamling, där allt från hälsandets ritualer till av henne beundrade "tanter" och konsten att berätta – sant och falskt – får utrymme.

Rappt, bitskt och träffande granskar Svenska Dagbladets ledarskribent Göran Albinsson Bruhner allt från avunden till språkets förskönande av vår tids politiska avigsidor i boken **På tvären** (Timbro, 201 s).

Historia

Om det brittiska konservativa partiets omvandling kring 1900 handlar två böcker: Frants Coetzees **For party or country: nationalism and the dilemmas of popular conservatism in Edwardian England** (Oxford University Press, 221 s) och Matthew Fforde: **Conservatism and**

collectivism 1886–1914 (Edinburgh University Press, 222 s). Böckerna väcker den spännande frågan vad som förändrade partiet: de många påtryckargrupper som sprang fram dessa dynamiska år, eller det faktum att många institutioner som varit stöttor för partiet föll bort eller minskade i betydelse.

Om varför den brittiska aristokratin sjönk i betydelse skriver David Cannadine i **The decline and fall of the British aristocracy** (Yale University Press, 813 s). Utan att klart ha avgränsat sitt ämne ger boken inblickar i vad andra har skrivit i ämnet, och pekar på jordbruksdepression och irländslagor som mäktiga faktorer bakom i varje fall lantadelns tillbakagång. Kompletterar den nämnda boken gör Jeremy Paxmans **Friends in high places** (Michael Joseph, 335 s), som visar att det gamla etablissemanget till stor del ännu styr, trots Thatchers bemödanden om att öppna nya vägar: de kåraktiva från Oxbridge, klubbmedlemmar, ledarskribenter, Sandhurstofficerare. Men klubbarnas roll har minskat, och i Thatchers regering fanns bara två Etonelever. Paxman menar att de nya vindarna inte enbart är av godo; de blåser även in en själviskhet utan moralisk ram i maktens gemak.

Om **Historien som biologiskt livsöde** handlar historikern och Bonnministern Ingemar Karlssons avhandling med undertiteln Om perspektivförskjutningar inom mellankrigstidens tyska historieskrivning (Avhandlingar från historiska institutionen i Göteborg, nr 1). Boken behandlar hur historieskrivningen mellan krigen färgades av biologiska föreställningar i darwinistisk anda om ras, "liv", öde och kamp.

Forska själv! **En bok om arkiven i**

Stockholm är redigerad av Leif Gidlöf och Peeter Mark (Stockholmsmonografier utg av Stockholms stad, 236 s). Där berättas hur man får fram fakta om bebyggelseutveckling, fysisk närmiljö, fritidsliv och släkthistoria i Stockholm.

Biografi och personhistoria

På förlaget John Murray i London ger Alan Palmer ut en ny studie av marskalk Bernadotte: **Bernadotte: Napoleon's marshal, Swedens king.** (285 s) Recensenten i Times literary supplement anmärker att det är lite trist att några av tidens mest spännande bataljer saknas i skildringen, men så måste det ju vara: Bernadotte utmärkte sig bl a genom att inte infinna sig till dem . . .

När Tyskland åter enats utkommer en solitt anlagd Bismarckbiografi på engelska: Otto Pflanzes **Bismarck and the development of Germany**, 3 delar på sammanlagt 1500 sidor (Princeton university press). Pflanze betonar något överraskande bl a Bismarcks roll som misslyckad politiker; hans storhetsdagar låg före enandet, hans strävanden på 1870- och 1880-talen kom att ge allt mindre resultat.

Den tjeckiske märkesgestalten Thomas Masaryk möter i helfigur i tre andra volymer som Stanley Winters m fl redigerat: **Thinker and Politician, Thinker and Critic** och **Statesman and Cultural Force** (London: Macmillans förlag). Här framställs Masaryks syn bl a på den tjeckiska nationaliteten och på dess minoritetsfrågor. Volymerna ger tillfälle att återknyta den demokratiska förnyelse som president Havel inlett till landets förkommunistiska period och dess tänkande.

Den svenska memoarvågen spås på

när förre chefen för Handelsbanken Jan Wallander givit ut sina minnen **Ledarskap: Teorier och verklighet** (Bonniers, 143 s). Förre ambassadören Kaj Björk bidrar till den nya neutralitetsdebatten med **Kallt krig: Människor och idéer** (Tiden, 222 s), och förre Helsingforsambassadören Ingemar Hägglöf ger sin syn på Kekkonen-eran i **Dagbok från Salutorget** (Helsingfors, Söderströms).

Om den oerhört populära sångerskan Ulla Billquist handlar slutligen boken **Köp rosor . . .** skriven av hennes dotter Åsa Billquist-Roussel och Olof Svedelid (Sellins, 235 s). Något av tidlöshet fanns det i hennes röst, en smittande värme och innerlighet som gör att hon ännu 40 år efter sin död är radions mest efterfrågade artist.

Filosofi och samhälle

Om mänsklighetens krokiga virke handlar Isaiah Berlins **The Crooked Timber of Humanity** (J Murray, 276 s). Han utvecklar såväl temat från Vico and Herder, alltså den moderna historismens innebörd, som frågan om Joseph de Maistre var fascismens portalgestalt eller endast nihilismens. Berlin försvarar pluralismen, att leva och låta leva, och betonar att det tragiska aldrig kan uteslutas ur människans värld.

För första gången på svenska kom i höst Augustinus' **Bekännelser** (tidigare versioner har inte omfattat slutkapitlen, där författaren lade sin slutkläm . . .). Det är Artos förlag som gjort den djärva satsningen på Bengt Ellenbergers översättning (ca 340 s). En ny Luther-studie är Bernhard Rothens **Die Klarheit der Schrift** (Vandenhoeck & Ruprecht, 262

s), vars syfte är att söka övervinna dagens teologiska oreda genom att i Luthers anda söka sig tillbaka till skriften och frilägga denna, i inre såväl som i yttre bemärkelse.

The social dimension of sectarianism heter en analys av Bryen R Wilson (Oxford, Clarendon Press, 299 s) vari en bred översikt och en lättillgänglig analys görs av de religiösa sekternas roll i dag, från sjundedagsadventister, över moonies till scientologer. Wilson menar att iakttagelsen att sekterna efter en generation blir etablerade kyrkor kanske stämmer för USA, men ej allmänt.

I dag och i morgon

John Maynard Keynes: life, ideas, legacy (red Mark Blaug, 100 s) heter en ny bok från Institute of Economic Affairs, tankesmedjan där Thatchers ekonomiska program växte fram. I boken medverkar bland andra nobelpristagarna James Tobin och Milton Friedman. James M Buchanan, likaledes nobelpristagare, utvecklar i en annan IEA-Blackwell-bok sin syn på **Constitutional economics** (288 s), och pekar bl a på det tragiska i att J M Keynes' idéer lockat till övergivande av den 'fiskala författning' som var självklar för tidigare regeringar.

Vilka banker är bäst? Frågan besvaras i **Managing change in excellent banks** av Steven I Davis (Macmillan, 163 s), där en bild av dramatisk förändring just för banker tecknas. Djärvhet i strategi är viktig, Japans banker tycks t ex snarare "följa

John"; förmågan att visa bredd och klara skiftande uppgifter poängteras också. Förmågan att klara lån slår ut flera banker från listan, och bör ha slagit ut fler sedan boken kom ut vid årets början.

Till sist några östböcker. En klassiker om sovjetsystemet och Stalintiden torde den ryske journalisten Arkadij Vaksbergs avslöjande bok **Skjut de galna hundarna! Berättelsen om Stalins åklagare Vysjinskij och hans tid** bli (Norstedts, 356 s). Perestrojkan är ett medel att förnya det totalitära samhället, hävdar den engelske forskaren John Gray djärvt i boken **Totalitarianism at the crossroads** (red Ellen Frankel Paul, Transaction books, 217 s). Det sker genom att krossa "fria" institutioner som de centralasiatiska maffior vilka under Breznev fört in relativt välstånd i dessa regioner. Vladimir Bukovski hävdar i samma bok att det sovjetiska folket måste stålsätta sig för inbördeskrig eller ekonomisk kollaps, eftersom endast någon av dessa kan sätta punkt för ett totalitärt välde. Om övergången sker fredligt, uppstår risk för en "hybridbourgeoisie" som ser till att det gamla systemet i viss mån bevaras. På liknande tema spinner Juliusz Stroynowski (red) i boken **Who is who in the socialist countries of Europe** (K G Saur, 3 vol 1367 s). Verket vars roll sedan den tillkom blivit en annan — att spegla en nedåtgående klass — visar vidden av det gångna årets omvälvning. Så många tomma titlar, och utmärkelser, medan de som i dag når betydelse alltjämt bidar i kulissens skugga!